

לחץ הזמן, הקושי להשוות בין הנזק והתועלת והעובדה שהיזם הוא שמכין את תסקיר החלופות למתקן הגז, מעמיד הרבה סימני שאלה סביב מהימנותו. אנחנו תלויים באנרגיה. לתלות הזו מחיר גבוה - מחיר כלכלי, מחיר פוליטי וכמובן, מחיר סביבתי. מחיר חבית הנפט, מושג שלא היה ידוע לרבים עד לפני מספר שנים, הפך להיות מושג מקובל ולהערכתי, סקר אקראי יצביע על שיעור מודעות גבוה למחיר (70-80 דולר לחבית).

פרויקט ניקוי הגז הטבעי ב"חוף דור" הוא פרויקט חיוני למשק הישראלי, אולם הוא מעלה סוגיות כלכליות, חברתיות, סביבתיות ופוליטיות רבות. אין לי תשובות לסוגיות הרבות שהעליתי, אולם לצערי, במצב העניינים כיום, קשה לי להאמין שנוכל לקבל תשובות ברורות, בלתי מוטות, מהימנות ומלאות לכולן. [צילום ארכיון: יואב איתאלי]

אנחנו תלויים באנרגיה. לתלות הזו מחיר גבוה - מחיר כלכלי, מחיר פוליטי וכמובן, מחיר סביבתי. מחיר חבית הנפט, מושג שלא היה ידוע לרבים עד לפני מספר שנים, הפך להיות מושג מקובל ולהערכתי, סקר אקראי יצביע על שיעור מודעות גבוה למחיר (70-80 דולר לחבית). המחיר הפוליטי גם הוא, לצערנו, ידוע. מדינות פונדמטליסטיות הן ספקיות הנפט הגדולות. ההתחמשות שלהן, הודות להכנסות מהנפט, מהירה ומאיימת.

עצמאות וביטחון אנרגטי הם הכרח שכל מדינה מערבית שואפת אליו. הנשיא אובמה אף הגדיל לעשות מעבר לקודמו, הנשיא בוש, ובשם הביטחון האנרגטי של ארה"ב אישר קידוחי נפט בים (SHORE OFF) וכולנו היינו עדים לתקלה האדירה שהתרחשה ועדיין מתרחשת במפרץ מנסיקו.

ועכשיו לסקירה קצרה של ההיבטים הסביבתיים של השימוש באנרגיה: מתקני ייצור האנרגיה מזהמים מקורות מים, אוויר וקרקע, תחנות הכח צורכות שטחי קרקע. על אחת כמה וכמה בישראל הקטנה, בה תחנות קיטוריות ממוקמות על שפת הים, ומחז"מים ממוקמים לכל אורך השדרה. השימוש באנרגיה, בין אם לייצור חשמל, לייצור חום או לתחבורה, גורם לזיהום אוויר מקומי, בעיקר

פליטת תחמוצות חנקן וגפרית, חלקיקים ומתכות כבדות שמקורן בחומרי הדלק, וגורם לזיהום אוויר גלובלי כתוצאה מפליטת פחמן דו חמצני.

הגז הטבעי, הכחול-לבן, שהתגלה מול חופי הארץ יכול לפתור חלק מהבעיות הנ"ל. הגז זול יותר מחלופות אחרות, הגז הוא 'שלו' ויכול לתרום רבות לעצמאות האנרגטית של ישראל וכמובן, נקי מהפחם ומהדלק, גם מבחינת מזהמים קונבנציונאליים וגם מבחינת גזי חממה.

אבל, את הגז הזה צריך להוליך ממקום הקידוח אל מפעל לניקוי הגז ומשם להוליכו לכל הצרכנים בארץ. נשאלת השאלה היכן ניתן למצוא מקום ראוי בו ניתן להקים את המפעל. כאן נכנסת לתמונה התוכנית להקים מפעל כזה ב"חוף דור" (אכניס ביטוי זה למרכאות שכן הוא כולל מספר חלופות מיקום ולא אכנס בכתבה זו להבדלים ביניהם).

הכלי התכנוני הקיים כיום להערכת ההשפעות של הקמת מתקן שכזה הוא הכנת תסקיר השפעה על הסביבה.

התסקיר כולל את כל ההיבטים, החיוביים והשליליים של הייצור, ההולכה והשימוש בגז. התסקיר, המוכן לאור הנחיות שנותן המשרד להגנת הסביבה, כולל דיון ובדיקה של חלופות ביצוע וחלופות מיקום וכן כולל הוראות ברורות להפעלת התוכנית, גם בשלב ההקמה וגם בשלב התפעול השוטף.

בנושא תסקיר ההשפעה על הסביבה ארצה להעלות מספר נושאים.

♦ את הנחיות לתסקיר מכינים במשרד להגנת הסביבה. אני סמוכה ובטוחה ביכולתם המקצועית של אנשי המשרד להכין הנחיות, שאכן יכללו את כל הנושאים הסביבתיים שדורשים בדיקה. אולם, אני מעלה חשש שלחץ הזמן להגשת הנחיות לא איפשר סקירה שלמה של כל הסוגיות הדורשות בדיקה.

ברור כי שאלה שלא תישאל או נושא שלא תידרש עליו בבדיקה - לא ייסקר בתסקיר. מעבר לדרישות הסטנדרטיות, התסקיר צריך להיות כלי תכנוני המאפשר פיתוח בר קיימא. הוא חייב לכלול היבטים של שימור מערכות אקולוגיות ולא רק פירוט טכני של סוגי הצמחים ובעלי החיים באיזור המופר, הוא חייב לכלול היבטים כמו רמת וקצב ניצול משאבי הטבע, הגדרה והגבלה של התוכנית הכוללת ולא בשיטת הסלאמי הידועה.

בנוסף, התסקיר, ככלי להבטחת פיתוח בר קיימא חייב לכלול גם את התמחור של העלויות החיצוניות.

♦ הממצאים של התסקיר הם הרוב ממצאים שאינם ניתנים להשוואה. כיצד נעריך את הירידה בערך הדיור של תושבים הגרים בסמיכות למתקן. לעומת התועלת מהפחתת פליטות גזי חממה? כיצד נווה את התועלת מעצמאות אנרגטית לעומת הסיכון הבטחוני ב"אטרקטיביות" של מתקן כזה לנאסראללה?

לפיכך, הדרך להשוות יכולה להיעשות בשתי דרכים - האחת, טבלה המסכמת את הממצאים ומעניקה דירוג סובייקטיבי לחשיבות הממצא ולעוצמתו, והדרך השנייה היא לכמת בשקלים חדשים, את התועלות והעלויות של כל חלופה. כך למשל, אם מחירו של טון פחמן דו חמצני ב'שוק' הוא כ-15 אירו ניתן לחשב כמה טונות כאלה נחסכים ולהעריך את התועלת במעבר לגז טבעי.

כך גם לגבי הסיכון הביטחוני, הירידה בערך הדיור או הפגיעה באקוסיסטמה הסובבת את המיקום המוצע. תמחור שכזה יכול גם לשמש כבסיס להערכת הפיצויים של התושבים השכנים, אם וכאשר ידרש לכך היזם.

♦ הכנת התסקיר כיום מוטלת על היזם. מבנה כזה, כשלעצמו, עלול ליצור ניגוד עניינים. היזם הרי רוצה לקדם את הפרוייקט ומהר. לכן התשובות שיתן בתסקיר יהיו מספיק מעורפלות ומספיק עמומות כדי לקבל הכרה בתסקיר אך לשמור גם על מגוון אופציות להמשך. הדרך היחידה להתגבר על בעייה זו היא לייצר קרן להכנת תסקירים.

המימון לקרן ייעשה במלואו ע"י היזם, בהתאם להיקף הפרוייקט, אולם העבודה המקצועית עצמה תיעשה ע"י יועץ סביבתי, שייבחר ע"י המשרד להגנת הסביבה, מתוך מאגר יועצים ראויים. בכך יותק הקשר בין היזם ובין היועץ הסביבתי.

פרוייקט ניקוי הגז הטבעי ב"חוף דור" הוא פרויקט חיוני למשק הישראלי, אולם הוא מעלה סוגיות כלכליות, חברתיות, סביבתיות ופוליטיות רבות. אין לי תשובות לסוגיות הרבות שהעליתי, אולם לצערי, במצב העניינים כיום, קשה לי להאמין שנוכל לקבל תשובות ברורות, בלתי מוטות, מהימנות ומלאות לכולן.

ד"ר אופירה אילון היא חוקרת בכירה במוסד שמואל נאמן בטכניון ומרצה בכירה בחוג לנהול משאבי טבע וסביבה באוניברסיטת חיפה, ותושבת בנימינה.